

STOWARZYSZENIE FILMOWCÓW POLSKICH
Związek Autorów i Producentów Audiowizualnych – ZAPA

Warszawa, 6 marca 2020 r.

L.dz. 702/2020/DP

Pan Aleksander Pociąg
Przewodniczący senackiej Komisji Praw
Człowieka, Praworządności i Petycji
ul. Wiejska 6/8
00-902 Warszawa.

Szanowny Panie Przewodniczący,

odnosząc się do punktu 2 porządku obrad posiedzenia senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, zaplanowanego na 10 marca 2020 r., tj. *rozpatrzenia petycji w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny oraz ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, w celu skrócenia czasu po którym gasną prawa autorskie w związku z rozporządzeniem zawartym w testamencie*, jako Stowarzyszenie Filmowców Polskich – Związek Autorów i Producentów Audiowizualnych (SFP-ZAPA), chcielibyśmy przedstawić nasze stanowisko w tej sprawie.

W Polsce czas ochrony autorskich praw majątkowych określony został w art. 36 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 1191, dalej: pr. aut.) i co do zasady wynosi 70 lat od śmierci twórcy lub współtwórcy. Naczelną ideą, która leży u podstaw przyjętej długości ochrony majątkowych praw autorskich, jest zasada poszanowania praw nabytych oraz zapewnienie ochrony utworu przez okres życia nie tylko samego twórcy, lecz także – mając na uwadze alimentacyjny interes jego spadkobierców – dwóch pierwszych pokoleń jego zstępnych¹. Zasada praw słusznie nabytych nie została bezpośrednio wyrażona w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jednak jest wiązana przez Trybunał Konstytucyjny z art. 2 Konstytucji wprowadzającym zasadę demokratycznego państwa prawnego. Należy ona zatem do podstawowych reguł wyznaczonych przez polską ustawę zasadniczą.

¹ Flisak D. (red.), Bukowski M., Okoń Z., Podrecki P., Raglewski J., Stanisławska-Kloc S., Targosz T., *Komentarz do art. 36 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, LEX 2015.

Poza – wynikającym z Konstytucji – własnościowym aspektem ochrony dzieła po śmierci twórcy, konieczność wprowadzenia do polskiego prawa 70-letniego czasu ochrony wynika z prawa europejskiego. Polska ustawa o prawie autorskim wdraża dyrektywę 2006/116/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych. Dyrektywa stanowi, że prawa autora do utworu podlegają ochronie w okresie życia autora i przez okres 70 lat licząc od jego śmierci. W motywach dyrektywy zostało natomiast wskazane, że ochrona praw autorskich zapewnia utrzymanie i rozwój twórczości w interesie autorów, przemysłu związanego z kulturą, konsumentów oraz całego społeczeństwa. W celu ustanowienia wysokiego poziomu ochrony, czas ochrony prawa autorskiego powinien być zharmonizowany na poziomie okresu 70 lat liczonego od dnia śmierci autora².

Niezależnie od powyższego należy podkreślić, że zrzeczenie się (również w formie rozporządzenia testamentowego) autorskich praw majątkowych nie jest dopuszczalne na gruncie polskiego prawa. Powyższe jest związane z nieodwracalnością takiej decyzji, a przede wszystkim brakiem przepisów określających wymogi formalne takiej czynności. Powstają wątpliwości, których pól eksploatacji takie zrzeczenie mogłoby dotyczyć. Wskazuje się także na skomplikowanie problemu w sytuacji, gdy uprawnienia do utworu służą innym osobom niż twórca (osoby uprawnione na podstawie ograniczonych praw rzeczowych, następcy prawni). Niezwykle istotnym elementem jest również, wskazana w art. 18 ust. 3, niemożność zrzeczenia się niektórych uprawnień w sferze prawa do wynagrodzenia oraz pozbawienie twórcy prawa odstąpienia od umowy naruszającej jego istotne interesy twórcze (art. 56 pr. aut.).

Na koniec, należy odnieść się do wyrażonego w dokumencie przygotowanym przez Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji Kancelarii Senatu poglądu, że beneficjentami przepisów dotyczących ochrony twórców są podmioty wtórnie nabywające uprawnienia do korzystania z utworów. Powyższe wynika z faktu, że główni inwestorzy w procesie produkcji dzieła, angażujący twórców oraz inne potrzebne do jego produkcji osoby oraz zapewniający środki materialne, zwykle narażeni są na znaczne ryzyko biznesowe związane z wytworzeniem dzieła. Nabycie całości praw od pierwotnych twórców jest więc swego rodzaju zabezpieczeniem dla producenta, pozwalającym na możliwie bezproblemową dalszą eksploatację dzieła. Konieczne jest zatem istnienie w polskim prawie mechanizmów gwarantujących pierwotnym twórcom otrzymanie udziału w zysku, który producent osiąga korzystając z ukończonego już utworu. Tego rodzaju normy zapewniają odpowiednią równowagę pomiędzy interesami twórców a uzasadnionymi ekonomicznie potrzebami producentów. W tym kontekście warto zwrócić szczególną uwagę na prawidłową implementację przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym. U podłoża jej powstania leżała idea zapewnienia rzeczywistym twórcom i ich spadkobiercom prawa do uzyskiwania przychodów z dzieł oraz stworzenia przestrzeni prawnej dla odpowiedniej równowagi negocjacyjnej stron. W tym kontekście szczególnie istotny jest art. 18 przedmiotowej dyrektywy. Przepis ten ma stanowić gwarancję otrzymania przez

² W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE różnicowanie okresów ochronnych w państwach członkowskich traktowane jest jako przejaw niedozwolonej dyskryminacji (C-92/92 i C-326/92, Phil Collins przeciwko Imtrat Handelsgesellschaft mbH oraz Patricia Im- und Export-Verwaltungsgesellschaft mbH i Leif Emanuel Kraul przeciwko EMI Electrola GmbH).

twórców stosownego i proporcjonalnego wynagrodzenia za korzystanie z przedmiotów ich praw w środowisku cyfrowym. W przypadku sektora audiowizualnego skutecznym sposobem na zagwarantowanie autorom udziału w zyskach na polskim gruncie byłoby rozszerzenie mechanizmu z art. 70 ustawy o prawie autorskim o udostępnianie utworów w internecie, co pozwoli otrzymywać wynagrodzenia proporcjonalne do skali komercyjnego wykorzystania ich twórczości. Dyrektywa stanowi szansę na wzmocnienie pozycji twórców, stworzenie przejrzystych reguł dotyczących korzystania z utworów i sprawiedliwy podział zysków z tytułu ich eksploatacji w środowisku cyfrowym.

Podsumowując, SFP-ZAPA stoi na stanowisku, że jakiegokolwiek ingerencje w przepisy prawa autorskiego dotyczące czasu ochrony nie są dopuszczalne. Na przeszkodzie stoją przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz obowiązki spoczywające na Polsce związane z koniecznością implementacji unijnych dyrektyw. Wyzbycie się autorskich praw majątkowych w testamencie jest wykluczone również ze względu na niemożliwość zrzeczenia się praw na gruncie obecnych prawnoautorskich przepisów. Niemniej jednak, SFP-ZAPA zdaje sobie sprawę z tego, że często beneficjentem prawnoautorskich regulacji – zamiast rzeczywistych twórców i ich spadkobierców – są inne podmioty, wtórnie nabywające uprawnienia do korzystania z utworów. Odpowiedzią na ten problem byłoby szybkie i prawidłowe wdrożenie dyrektywy 2019/790 poprzez wprowadzenie do polskiej ustawy przepisu gwarantującego twórcom niezbywalne, dodatkowe prawo do wynagrodzenia za eksploatacji utworów w internecie.

Z wyrazami szacunku

Dominik Skoczek
DYREKTOR SFP-ZAPA